

In de gezinnen van de antirevolutionaire leider Colijn en de Kamper uitgever Kok werden hulpbehoevende Hongaarse kinderen opgenomen.

NON-FICTIE • WILLEM BOUWMAN BEELD KISZELLI MÚZEUM

'Veel beter dan Calvijn zelf'

Door hun steun aan hulpbehoevende Hongaren gingen Nederlandse gereformeerden hun blik wat meer naar buiten richten.

Hongarije heeft momenteel een slechte reputatie in Nederland. De regering van premier Viktor Orbán krijgt kritiek wegens haar strenge vluchtelingenbeleid, het aan banden leggen van de media en, recent, een wet die het uitdragen van een homo- of transseksuele levensstijl onder jongeren verbiedt. Volgens premier Mark Rutte kan Hongarije met de 'antihomowet' geen lid meer zijn van de EU en de bijbehorende 'waardengemeenschap'. De Hongaarse media sloegen hard terug. Rutte zou een 'extremistische libertariër' zijn en 'koloniale arrogantie' tonen.

Er zijn weleens mooiere momenten geweest in het gemeenschappelijk verleden van beide landen. Dankzij admiraal Michiel de Ruyter kregen 26 Hongaarse predikanten die als galeislaaf op Spaanse schepen dienden in 1676 hun vrijheid terug. Bij het graf van De Ruyter in de Nieuwe Kerk in Amsterdam hangt een zilveren lauwerkrans met hun namen. Bijna drie eeuwen later, in 1956, gaf Nederland ruimhartig onderdak aan Hongaarse vluchtelingen die hun land na een Russische invasie waren ontvlucht. De vluchtelingen kregen een warm welkomstwoord van koningin Juliana.

Even fraai maar minder bekend is het verhaal van de duizenden Hongaarse kinderen die na de Eerste Wereldoorlog in Nederland op krachten mochten komen. Over dit onderwerp gaat het nieuwste boek van Maarten J. Aalders, een van de productiefste kerkhistorici in Nederland. Aalders schreef onder meer een biografie van dominee Johannes Geelkerken, het middelpunt van het conflict rond de 'sprekende slang', en een boek over de geschiedenis van de theologische faculteit van de VU. Hij is ook de auteur van *De komst van de toga*, over de kleedstijl van predikanten in de negentiende eeuw. Behalve ijverig is Aalders grondig, degelijk en minutieus. Feitelijke onjuistheden en ongegronde generalisaties zal men bij Aalders niet snel vinden.

vier eeuwen Calvijn

Dit geldt eveneens voor zijn nieuwste boek, *Nederlandse en Hongaarse protestanten gedurende het interbellum*, de periode tussen beide wereldoorlogen. Het gaat vooral over de contacten tussen de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Hongaarse Gereformeerde Kerk, de kerk van de Hongaarse premier Viktor Orbán. Die contacten waren niet vanzelfsprekend. Toen in 1909 in Genève de vierhonderdste geboortedag van de reformator Calvijn werd herdacht, waren er meer dan honderd Hongaarse theologen aanwezig. Maar de Gereformeerde Kerken in Nederland ontbraken, omdat de herdenking zo algemeen protestants zou zijn. Het gereformeerde kerkblad *De Heraut* vond de Nederlandse calvinisten de beste, 'al was het alleen maar omdat wij wat Calvinisme is, veel beter begrijpen dan Calvijn zelf het deed'. Aan contact was geen behoefte.

Aalders laat zien dat de contacten met de Hongaren het zelfgekozen isolement van de Gereformeerde Kerken enigszins doorbraken.

Hongaarse kinderen vertrekken vanuit Boedapest naar Nederland.

Hongarije, tot 1918 een van de pijlers van het keizerrijk Oostenrijk-Hongarije, hoorde bij de verliezers van de Eerste Wereldoorlog. Het keizerrijk viel uiteen en Hongarije moest bij het vredesverdrag van Trianon (1920) enorme gebieden afstaan aan vijandige burens, zoals Tsjechoë en Roemenië. In het land heersten werkloosheid en voedselgebrek. Ondervoede kinderen stierven op de straten.

De nood in Hongarije werd van nabij gezien door Henriëtte Kuyper, de oudste dochter van Abraham Kuyper, de grondlegger van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Tijdens de oorlog waren Henriëtte en haar zus Johanna in Boedapest geweest om hulp te verlenen aan Hongaarse oorlogsgewonden. Ze schreef er ar-

In het spoor van Kuyper streefde Sebestyén naar een reformatie.

tikelen over, die later werden gebundeld in een boek, *Hongarije in oorlogstijd*. Dankzij Henriëtte was de gereformeerde wereld enigszins bekend met Hongarije.

Zij kwam na de oorlog met het idee om Hongaarse kinderen in het buitenland aan te laten sterken. Zulke 'kinderacties' waren niet nieuw. Eerder waren al kinderen uit België, Duitsland en Oostenrijk naar Nederland kwamen. Samen met de Nederlandse consul-generaal in Boedapest, Clinge Fledderus, stond Henriëtte Kuyper aan het begin van de Hongaarse kinderactie, waarmee in de loop der jaren 28.000 Hongaarse kinderen naar Nederland kwamen. Vooral gereformeerde gezinnen bleken bereid om gedurende enkele maanden een Hongaars kind te verzorgen. De gereformeerde politicus Colijn en de Kamper uitgever Kok namen Hongaarse kinderen in huis. Duizenden Nederlanders, van

katholiek tot calvinist, zijn groot geworden met herinneringen aan of verhalen over Hongaarse kinderen die tijdelijk een onderkomen vonden in een Nederlands gezin. Het is de verdienste van Aalders, dat deze geschiedenis nu geboekstaafd is.

in het spoor van Kuyper

Dat de gereformeerden vooraan stonden bij de opvang van Hongaarse kinderen, was mede te danken aan de Hongaarse theoloog Jenő Sebestyén. Hij had in Nederland gestudeerd en was er gevallen voor het neocalvinisme van Abraham Kuyper. In het spoor van Kuyper streefde Sebestyén naar een reformatie van alle terreinen des levens in Hongarije, zeker in de Hongaarse Gereformeerde Kerk. Ondanks haar naam leek de Hongaarse Gereformeerde Kerk meer op de pluriforme Nederlandse Hervormde Kerk dan op Kuypers Gereformeerde Kerken.

Als spreekbuis gebruikte Sebestyén een krant die hijzelf had opgericht, de *Kálvinista Szemle*. Ter ondersteuning van het werk van Sebestyén verscheen vanaf oktober 1922 een voorlichtingsblad voor Nederland: *De Hongaarsche Heraut. Maandblad van de Gereformeerde Kerken in Hongarije, bestemd voor Nederland*. Op het hoogtepunt telde het meer dan vierduizend abonnees. Sebestyén hield vele voordrachten in Nederland, waarbij de dochters van Kuyper als zijn wegbereider fungeerden. 'Hun sympathie voor Sebestyén vormde de poort waardoor hij zich toegang verschafte tot de Gereformeerde Kerken', schrijft Aalders.

Zijn boek is een nauwgezette, goed gedocumenteerde weergave van de intensieve contacten tussen Nederlandse gereformeerden en hun geestverwanten in Hongarije. Die contacten konden confronterend zijn. Sebestyén weigerde zich af te scheiden van de Hongaarse Gereformeerde Kerk, waar volgens veel gereformeerden waarheid en leugen naast elkaar bestonden. Vooraanstaande gereformeerden, zoals de Kamper hoogleraren Bouwman en Hoekstra, toonden begrip voor Sebestyéns

keuze om in de Hongaarse Gereformeerde Kerk te blijven. Herman Kuyper, hoogleraar aan de Vrije Universiteit en oudste zoon van Abraham, meende daarentegen dat Sebestyén zich moest afscheiden: 'In een Kerk, die verwerpers van de Belijdenis tot haar hoogste eereambten roept, kan een Calvinist niet blijven.' Aalders hoort de mening van Kuyper naklinken in een artikel van Pieter Jongeling, de hoofdredacteur van het vrijgemaakt-gereformeerde *Gereformeerd Gezinsblad*, bij het overlijden van Sebestyén in 1950. Volgens Jongeling was het streven van Sebestyén mislukt, omdat hij niet tot afscheiding gekomen was.

Bouwman en Hoekstra, meent Aalders, namen een 'niet-gereformeerd, of misschien moeten we zeggen: een niet-dolerend standpunt in'. In de contacten met de calvinisten in Hongarije ziet hij een pril begin van de oecumenische gerichtheid van de calvinisten die 'het Calvinisme beter begrepen dan Calvijn zelf'. Het liep uit op de aansluiting bij de Wereldraad van Kerken in 1971 en de fusie met de Nederlands hervormden in 2004. Met dank aan de Hongaren. ■

Nederlandse en Hongaarse protestanten in het interbellum
MAARTEN J. AALDERS. UITG. VUURBAAK,
AMERSFOORT 2021. 448 BLZ. € 27,99
(ADCHARTASREEKS NR 37)

+ goed gedocumenteerd
+ relevante geschiedschrijving